

ПОМІРКО Р.С., КАБОВ А.В.
(Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка)

ЛІНГВОПРАГМАТИКА ФРАНЦУЗЬКОГО ТА ІСПАНСЬКОГО УМОВНОГО СПОСОБУ В ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ (НА МАТЕРІАЛІ СЛОВНИКІВ ПРИКАЗОК, ЕНЦИКЛОПЕДІЙ)

The article contains a comparative analysis of semantic and pragmatic peculiarities of french and spanish proverbs, sayings and maxims. The analysis is based on the polyphonic theory of M. L. Donaire. The material of the investigation has been obtained through the method of total selection from dictionaries of proverbs and sayings, encyclopedias.

Key words: french subjunctive, spanish subjunctive, semantics, polyphony, proverb, saying.

Однією з важливих сфер застосування умовного способу французької та іспанської мов є прислів'я та приказки. Французький енциклопедичний словник «Hachette» дає наступне визначення приказці: «Усталене речення, яке виражає істину, здобуту досвідним шляхом, пораду і відоме всій соціальній групі» [Hachette 2004, с. 1317].

Зазначимо, що як французькі, так і іспанські приказки, в більшості випадків належать до категорії підрядних речень і містять відповідні граматичні структури. Італійська дослідниця Мірелла Коненна (Mirella Conenna) в своїй статті «Structure syntaxique des proverbes français et italiens» [Conenna 2000] зазначає, що приказки, які виражають певний наказ, побажання, пораду, називаються *деонтичними* (від грец. *deon* – правильність, обов'язок). Приказки, які лише констатують факт, називаються *епістемними* (від давньогрец. *ἐπιστήμη*, «знання»). Умовний спосіб притаманний саме *деонтичним* приказкам. Натомість, епістемні приказки в переважній більшості випадків виражають факти дійсності за допомогою дійсного способу.

Мета запропонованої статті полягає в розкритті семантичного нюансу, який надається прислів'ю та приказці умовним способом французької та іспанської мов. Процесу розкриття цього нюансу сприятиме поліфонічна теорія Марії Луїзи Донер (María Luisa Donaire) [Donaire 2001]. Згідно з її теорією, форми умовного способу і модальні форми є показниками поліфонії і зумовлюють появу суперечки між висловлювачами, які образно не спілкуються за допомогою лише слів; їм відповідає передусім їхнє семантико-прагматичне тлумачення, яке Дюкро називає *точкою зору*. Марія Луїза Донер виділяє *прихильну точку зору*, яка аргументує на користь змісту певної мовної одиниці, що вказує спрямування і *неприхильну*, яка аргументує проти цього спрямування. Мовець може спочатку ймовірно висловити три різні точки зору, але згодом все одно відкине дві з них і обере лише одну.

Дослідження семантичної специфіки форм умовного способу обидвох близькоспоріднених мов у прислів'ях та приказках за допомогою поліфонічної теорії доповнить парадигму його використання в сучасному мовленні.

Наступний розгляд прикладів ілюструє різні причини лінгвопрагматичного використання приказок та прислів'їв:

1) *Приказки, які дають пораду або вказують на необхідність виконання певної передумови (підрядні додаткові речення)*. Ці приказки є деонтичними, оскільки виражають пораду. Найчастотнішою конструкцією, що міститься в підрядному додатковому реченні є безособовий вираз «*il faut*», що супроводжується сполучником

«*que*»: 1) «Pour faire un bon mariage, *il faut* que le mari *soit* sourd et la femme aveugle» [Maloux 2001, с. 329], 2) «Quand la poire est mûre, *il faut* qu'elle *tombe*» [Maloux 2001, с. 333]. В першій приказці йдеться про необхідність здійснення умови підрядного речення задля реалізації головного речення. В приказках, як і в реченнях та виразах повсякденного характеру, міститься певне семантичне спрямування. Кожна приказка радить людині як діяти, або, навпаки, застерігає від скоєння цієї дії. В першому реченні словом-селектором прихильної точки зору є словосполучення «*bon mariage*». Хоча побажання чоловіку бути глухим, а дружині – сліпою, задля створення щасливої сім'ї може здатися аж ніяк не позитивним, проте кінцева мета є благородною. Нагадаємо про те, що приказки є вираженням менталітету народу або нації, в лоні яких вони народжуються. Процитована вище приказка має англійське коріння. Другий приклад за змістом відображає особливості французького менталітету та мислення. Семантичне навантаження прикметника «*mûre*» надає йому роль слова-селектора, яке обирає прихильну точку зору. Адже саме зрілий плід має впасти на землю, оскільки все в світі має відбутися в свій час.

2) *Приказки у вигляді підрядних відносних речень* належать до *епістемних* приказок і використовують умовний спосіб з наступними антецедентами : *le seul, le plus + adjectif*: 1) « Le mariage est *le seul* mal qui *soit* recherché» [Maloux 2001, с. 325], 2) «*Le plus grand* service que l'on *puisse* attendre de la reconnaissance des méchants, c'est qu'à l'ingratitude ils n'ajoutent pas l'injustice» [Maloux 2001, с. 335], 3) «Vieillir est ennuyeux, mais c'est *le seul moyen* que l'on *ait trouvé* de vivre longtemps» [Maloux 2001, с. 544]. Вищенаведені приклади доцільніше віднести до категорії максим. «Максима – це сентенція, яка узагальнює (резюмує) правило поведінки» [Hachette 2004, с.1014]. Приказки і максими мають схожу прагматичну роль – вираження істини, здобутої досвідним шляхом, поради, проте відрізняються тим, що приказки є анонімними, тоді як максими завжди авторські. Таким чином, можна зробити проміжний висновок: поліфонічна теорія може бути застосована в повному обсязі лише до максим, оскільки вони містять «мовця-індивіда» (реальну референтну людину-автора, яка їх склала). Аналізуючи максими, можна дізнатися про точку зору автора на різноманітні моральні та етичні проблеми. У випадку з народними приказками, за допомогою селекторів і «власне-мовця» визначається усталене судження народу, його звичаїв, способу життя тощо. Погляди ж окремої особистості не враховуються. Отже, вищенаведений поліфонічний метод визначення селекторів точок зору буде застосований у подальшому аналізі французьких та іспанських прислів'їв та приказок.

Одним із найвідоміших французьких письменників, які склали максими, був Ларошфуко (La Rochefoucauld) (1613-1680). Наведемо приклади максим у вигляді підрядних додаткових та відносних речень з його книги «*Maximes*»: 1) «*Il semble* que la nature *ait prescrit* à chaque homme dès sa naissance des bornes pour les vertus et pour les vices» [La Rochefoucauld 1995, с. 42-43], 2) «Le bien que nous avons reçu de quelqu'un *veut* que nous *respections* le mal qu'il nous fait» [La Rochefoucauld 1995, с.50], 3) «*Il n'y a point* de déguisement qui *puisse* longtemps cacher l'amour où il est, ni le feindre où il n'est pas» [La Rochefoucauld 1995, с.23], 4) «*Il n'y a guère* de personnes qui dans le premier penchant de l'âge ne *fassent* connaître par où leur corps et leur esprit doivent défailir» [La Rochefoucauld 1995, с. 49]. В першій і другій максимах точка зору Ларошфуко є прихильною. Це значення досягається використанням стверджувальних форм безособового звороту «*Il semble que*» і особової форми «*veut*», які виступають в якості селекторів. В підрядних відносних реченнях (3,4 приклади) автор обирає

неприхильну точку зору за допомогою постпозитивних часток «*point, guère*». Саме вони є селекторами, що визначають єдине семантичне спрямування сентенції. Застосування експлетивної частки «*ne*» в четвертому реченні перед умовним способом є факультативним та не впливає на загальний зміст.

Серед речень, які містять умовний спосіб, у словнику прислів'їв, приказок та максим Моріса Малу (Maurice Maloux) [Maloux 2001] найчастіше зустрічаються підрядні обставинні часу, способу дії, умови: 1) «*Il ne faut pas chômer les fêtes avant qu'elles soient venues*» [Maloux 2001, с. 35], 2) «*L'homme recherche la femme jusqu'à ce qu'elle l'attrape*» [Maloux 2001, с.29], 3) «*Ne livre pas ton âme à ta femme, de telle sorte qu'elle s'élève contre ton autorité*» [Maloux 2001, с. 329], 4) «*Celui qui a vécu sans qu'on s'en aperçoive, s'il meurt, on ne s'en apercevra pas*» [Maloux 2001, с. 541], 5) «*Jamais n'épousez une veuve, à moins que son mari n'ait été pendu*» [Maloux 2001, с.535], 6) «*Jamais vilain ne garde sa promesse, à moins qu'il ne trouve son compte à la garder*» [Maloux 2001, с.545]. Застосування вищенаведених видів обставинних речень легко пояснюється специфікою семантики приказок. Приказки, зазвичай, радять коли, яким чином та за яких умов діяти в тій чи іншій життєвій ситуації. Що ж до обирання своєї семантики, то відповідними селекторами у вищенаведених прикладах є заперечні частки «*ne . . . pas*» (1 приказка – негативна точка зору); позитивний семантичний стереотип дієслова «*rechercher*» (2 приказка – прихильна точка зору); заперечний наказовий спосіб «*ne livre pas*» (3 приказка – неприхильна точка зору); заперечна форма дієслова головного речення «*on ne s'en apercevra pas*» (4 приказка – неприхильна точка зору на підрядне речення); заперечна конструкція «*jamais . . . ne*» (5,6 речення) обирає негативне семантичне спрямування всього висловлювання, яке може бути нейтралізоване у випадку, зазначеному в підрядному реченні. Основним носієм негативного стереотипу є прислівник «*jamais*».

Проаналізуймо тепер декілька максим Ларошфуко, які мають форму обставинних речень. Він використовував лише 2 види обставинних речень, в яких вживається умовний спосіб – *допусту, способу дії*: 1) «*Quelque découverte que l'on ait faite dans le pays de l'amour propre, il y reste encore bien des terres inconnues*» [La Rochefoucauld 1995, с.11], 2) «*Quoique les hommes se flattent de leurs grandes actions, elles ne sont pas souvent les effets d'un grand dessein, mais des effets de hasard*» [La Rochefoucauld 1995, с.21], 3) «*Il est aussi facile de se tromper soi-même sans s'en apercevoir qu'il est difficile de tromper les autres sans qu'ils s'en aperçoivent*» [La Rochefoucauld 1995, с.30], 4) «*Lorsque la fortune nous surprend en nous donnant une grande place sans nous y avoir conduits par degrés, ou sans que nous nous y soyons élevés par nos espérances, il est presque impossible de s'y bien soutenir, et de paraître digne de l'occuper*» [La Rochefoucauld 1995, с.86].

Вживання Ларошфуко лише двох видів обставинних речень можна пояснити настановчим характером максим (обставинні способу дії) та недосконалістю людини, як моральної та етичної сутності (обставинні допусту). Що ж до обраних автором точок зору, то вони визначаються словами-селекторами, роль яких належить дієсловом головних речень («*. . . il y reste encore . . .*», «*. . . elles ne sont pas souvent . . .*», «*. . . Il est aussi facile*», «*. . . il est presque impossible. . .*»). Таким чином, в 1 і 3 реченнях в полеміці перемагає прихильна точка зору, тоді як в 2 і 4 – неприхильна.

Проаналізовані приказки та максими дозволяють констатувати, що їхнє семантичне спрямування найчастіше визначається наступними словами-селекторами: дієслова головних речень, іменники, заперечна частка «*ne*» з постпозитивними елементами «*pas, point, guère, jamais*». Французькі приказки та максими, що

використовують умовний спосіб, є *деонтичними*, оскільки виражають побажання, пораду своєму читачеві та адресату. Максими дозволяють зрозуміти життєві погляди не тільки певної нації або народу, але й його окремого представника, тобто автора. Французькі приказки та максими набувають форм підрядних додаткових речень, які вводяться безособовими виразами «*il faut, il semble*»; підрядних відносних речень, які вводяться антецедентом «*le seul*», найвищим ступенем порівняння прикметників та заперечними частками «*ne . . . pas*» (*point, guère*); підрядних обставинних речень часу, які вводяться сполучниками «*avant que, jusqu'à ce que*»; способу дії (вводяться сполучниками «*de telle sorte, sans que*», умови (вводяться сполучником «*à moins que*»); допусту (вводяться сполучником «*quoique*» і неозначеним займенником «*quelque*+іменник (*прикметник*)+умовний спосіб». Така обмеженість парадигми підрядних речень, які використовуються в якості приказок та максим, пояснюється семантичною особливістю останніх, а саме вираженням коментаря або наданням модальності щодо певної широко поширеної життєвої ситуації. Саме приказки та максими допомагають людині знайти вихід з важкої ситуації, володіючи ключем до подолання різноманітних проблем. Вживання умовного способу є найкращим інструментом для показу полеміки точок зору, яка точиться в людському розумі та знаходить вихід, обираючи одну з них.

Іспанська мова також володіє великою кількістю приказок, прислів'їв, максим. Переважна більшість іспанських приказок вживаються за зразком французьких з дійсним способом. Інколи, приказка може обійтися без експліцитного дієслова: «*A buen amigo buen abrigo*» [es.wikiquote.org]. Проте, слід зазначити, що умовний спосіб іспанської мови володіє ширшим діапазоном використання. Це пояснюється його ширшою прагматичною роллю в іспанській мові, а саме вказанню на полеміку декількох точок зору у висловленні і на необхідність обрати одну з них за допомогою селектора. Ще однією прагматичною роллю умовного способу може бути показ нестаточного смислового спрямування висловлення та ваганні мовця в обранні точки зору. Проаналізувавши вибірку іспанських приказок інтернет сайту *es.wikiquote.org*, прислів'їв з праці української дослідниці Ольги Тарновської «Найбільш уживані іспанські прислів'я з українськими та російськими відповідниками», з книги «1700 refranes (De sentido común)» та праці «*Cómo expresarse correctamente*», ми дійшли висновку, що найчастотнішими видами підрядних речень, які в них використовуються, є: підрядні додаткові, відносні, обставинні (*часу, місця, умови, способу дії, допусту, міри і ступеня, причини, мети*).

Наприклад:

1) *Підрядні додаткові речення:*

1) «*Nadie quiera de lo ajeno más de lo que quisiera el dueño*» [es.wikiquote.org], 2) «*Naranjas y mujeres, den lo que ellas quisieren*» [es.wikiquote.org], 3) «*Tan sólo debes sembrar lo que puedas abonar*» [es.wikiquote.org], 4) «*En septiembre, el que no tenga abrigo que tiemble*» [Lucas Marta Benítez 2007, с. 48], 5) «*Al que le pique, que se rasque*» [Тарновська 2004, с. 19], 6) «*Cada palo que aguante su vela*» [Тарновська 2004, с. 26]. В першій приказці перед неозначеним займенником «*nadie*» присутній імпліцитний сполучник «*que*», який чітко вказує на семантику поради. Неприхильна точка зору обирається за допомогою неозначеного займенника «*nadie*». У другій в підрядному реченні використовується майбутній умовний спосіб, який надає гіпотетичності дії, яку він виражає. Взагалі ж, обирається прихильна точка зору. Її селектором виступає стверджувальна форма «*den*». Однак, реалізація дії головного речення знаходиться під великим сумнівом через семантичну ознаку майбутнього умовного способу. Третя

приказка є порадою і містить модальне дієслово «*debes*», яке вказує на прихильний напрямок всього повідомлення. Четверта описує життєву ситуацію, результатом якої є несприятливий для людини результат. Отже, обирається неприхильна точка зору, селектором якої є заперечна частка «*no*». П'ята та шоста приказки містять волітивний нюанс. Точка зору обирається за допомогою слів-селекторів, якими є дієслово «*pique*» (прихильна точка зору), іменник «*palo*» з прикметником «*cada*» (прихильна точка зору).

2) *Підрядні відносні речення*: 1) «*Nada que sea violento será permanente*» [es.wikiquote.org], 2) «*Nadie es tan viejo que no piense vivir otro año*» [es.wikiquote.org], 3) «*No hay camino tan llano, que no tenga algún barranco*» [Polo Alberto Briceño 2002, с. 41]. В приказках у формі підрядних відносних речень роль селекторів точки зору часто виконують неозначені займенники «*nada, nadie*» та прислівники порівняння «*tan, si*». В першому прикладі, однозначним селектором неприхильного спрямування висловлювання є неозначений займенник «*nada*», який своїм семантичним стереотипом не дозволяє здійснитися дії головного речення («*será permanente*»). Натомість, у другому, незважаючи на наявність неозначеного займенника «*nadie*», обирається прихильна точка зору. Це пояснюється присутністю конструкції подвійного заперечення «*nadie . . . no*», яка, в результаті надає реченню позитивну семантику. В третьому прикладі селектором неприхильної точки зору є заперечна частка «*no*», яка заперечує існування шляху, який би не містив перешкод. Прислівник порівняння «*tan*» разом з прикметником «*llano*» підсилює ефект заперечення.

3) *Підрядні обставинні речення*:

3.1 *Часу*: 1) «*Nacemos de un polvo y cuando moramos nos convertiremos en polvo*» [es.wikiquote.org], 2) «*Nada es virtud ni pecado, mientras que sea divulgado*» [es.wikiquote.org], 3) «*Nadie es culpable, hasta que no se demuestre lo contrario*» [es.wikiquote.org], 4) «*Nadie ponga al fuego su olla vacía esperando que el vecino se la llene de carne*» [es.wikiquote.org], 5) «*Cuando las barbas de tu vecino veas pelar, pon las tuyas a remojar*» [Тарновська 2004, с. 31]. В першому прикладі, підрядне речення не обирає жодної точки зору, а тільки вказує на час виконання дії головного речення. Семантику приказки визначає дієслово головного речення «*convertiremos en polvo*», яке обирає неприхильне семантичне спрямування. Друга приказка обирає прихильну точку зору за допомогою конструкції «*nada . . . ni*». Однак, ця точка зору зможе домінувати лише до певного моменту часу, відзначеного в підрядному реченні. Схожа ситуація спостерігається в третьому реченні – неозначений займенник «*nadie*» в парі зі стверджувальною формою дієслова «*ser*» («*es*») обирає прихильну точку зору. В разі, якщо дія підрядного речення все ж таки відбувається, то прихильна точка зору одразу змінюється на негативну. Що ж до четвертої приказки, то вона радить не очікувати на те, що хтось інший зробить за вас ваші справи. Саме через процес очікування цю приказку можна віднести до обставинних часу. Селектором неприхильної точки зору виступає імпліцитний сполучник «*que*» разом з неозначеним займенником «*nadie*». Підрядні речення п'ятої приказки вказують на час виконання дії імперативних головних речень. Обрана прихильна точка визначається наказовим способом дієслова «*poner*» - «*pon*».

3.2 *Місця* : 1) «*Abrir al hombre y dar lugar por donde le entren al melonar, sería necedad*» [es.wikiquote.org], 2) «*Donde fueres, haz lo que vieres*» [Тарновська 2004, с. 39], 3) «*No te metas donde salir no puedas*» [Polo Alberto Briceño 2002, с.78]. В першій приказці обставина «*por donde*» означає віртуальне, а не справжнє місце події. Неприхильна точка зору є абсолютно експліцитною, її селектором є іменник

«necedad» (безглуздя). Друга приказка виражає прихильну точку зору, оскільки містить форму наказового способу «haz» (слово-селектор) і не містить жодних заперечних часток. В третьому прикладі обирається неприхильна точка зору. Її селектором є заперечна частка «no» перед формою умовного способу «puedas». Головне речення є порадою, а підрядне грає роль умови, яку слід виконувати людині.

3.3 *Умови*: 1) «Por San Blas la cigüeña verás, y si no la vieres, año de nieves» [Lucas Marta Benítez 2007, с.49], 2) «Nadie sería mesonero si no fuera por el dinero» [es.wikiquote.org], 3) «Ten en dos bancos el culo por si te fallara uno» [es.wikiquote.org], 4) «Si mal hicieras, tal esperes» [Тарновська 2004, с. 109]. Підрядні умови дуже часто не піддаються визначенню точки зору, оскільки невідомим є слово-селектор, яке б обрало єдине смислове спрямування. В першій вищезазначеній приказці дієслово головного речення «verás» разом з додатком «la cigüeña» ніби вказує на прихильну точку зору, проте, якщо це так, то наступний рік буде без снігу, що не віщує нічого доброго, зокрема, для сільського господарства. Якщо ж лелеку не побачити, то рік буде сніжним. Таким чином, в приказці існує двозначність і полеміка між двома варіантами розвитку подій. А отже, і не обирається єдина семантика всього висловлювання, як це має бути згідно з поліфонічною теорією. В другому прикладі, заперечне головне речення обумовлюється і обмежується заперечним підрядним реченням. Зміст всієї приказки є зрозумілим, проте відсутній його експліцитний селектор. В третій приказці експліцитною є семантика поради забезпечити собі стабільне положення в разі виникнення форс-мажорних обставин. Таким чином, в цій приказці обирається прихильна точка зору, і її селектором є наказовий спосіб дієслова «tener» («ten»). В четвертій приказці, головне і підрядне речення є семантично взаємопов'язаними, оскільки здійснення дії підрядного речення спричинює дію головного речення. Таким чином, в зазначеному реченні не можна виділити жодної точки зору, тому що цьому перешкоджає семантика вірогідності майбутнього умовного способу.

3.4 *Способу дії*: 1) «No pase noviembre sin que el labrador siembre» [Lucas Marta Benítez 2007, с.48], 2) «Como siembres, recogerás» [Тарновська 2004, с. 105], 3) «Quiere como si hubieras de aborrecer y aborrece como si hubieras de querer» [Polo Alberto Briceño 2002, с.74-75]. У першій приказці відзначається очевидна прихильна спрямованість, оскільки процес сівби для селянина є одним з першочергових завдань, яке приносить користь не лише йому самому, але й всій країні. Селектором прихильної точки зору виступає конструкція з заперечної частки «no» і заперечного прийменника «sin que», яке і вказує на те, яким чином проходить листопад у селян. Застосування умовного способу в цій приказці слугує також для утворення рими, яка дуже часто є невід'ємним елементом цієї категорії висловлень. Друга приказка не містить експліцитного селектора точки зору, оскільки невідомим є спосіб виконання певного виду роботи. Адже, ця приказка говорить, що результат будь-якої роботи залежить від того, яких зусиль докладено для його досягнення. В третьому прикладі експліцитною є семантика поради. Селектором прихильної точки зору є наказові форми дієслова «quiere» і «aborrece» (застосування сполучника «como si + умовний спосіб» порівнює дію головного речення, проте не впливає на вибір семантики).

3.5 *Допусту*: 1) «El que apunta hacia la luna disparará más alto que el que apunta al estercolero, aunque no de en el blanco» [Lucas Marta Benítez 2007, с.50], 2) «Nazca mi hijo varón, aunque sea ladrón» [es.wikiquote.org], 3) «Te conozco, bacalao, aunque vayas disfrazao» [es.wikiquote.org], 4) «Aunque la mona se vista de seda, mona se queda» [Тарновська 2004, с. 22]. Семантичною особливістю приказок у формі підрядних

допусту є те, що значення всього висловлення чітко визначене в головному реченні. Підрядне речення лише додає певний паралельний семантичний нюанс, який не здатний вплинути на загальне значення. В першому реченні, прихильну семантику обирає дієслово «disparará» з прислівником «más alto». В другій приказці форма умовного способу дієслова «nacer» («nazca»), володіючи експліцитним позитивним семантичним стереотипом, обирає прихильну точку зору. В третьому прикладі, дієслово «conozco» чітко обирає прихильну семантичну орієнтацію висловлювання. В четвертій приказці неприхильну семантику всього висловлювання обирає іменник «ropa», який вказує на незмінність суті суб'єкта при зміні одягу.

3.6 *Miru i ступеня*: 1) «Tierra, cuanta veas, casa en la que quepas» [es.wikiquote.org], 2) «Cuanto menos se diga, menos hay que rectificar» [Polo Alberto Briceño 2002, с.213]. Перша приказка вказує на міру охоплення людиною світу та своєї домівки. Однозначне тлумачення семантики приказки можливе за допомогою іменника «casa», який і обирає напрямок людської діяльності, а саме життя в окремому помешканні. Таким чином, іменник «casa» є в цій приказці селектором позитивної точки зору. В другій приказці селектором прихильної точки зору є прислівник «menos». Він зменшує поле впливу дієслова «rectificar» і дієслова «decir», яке стоїть в умовному способу в підрядному реченні, спрямовуючи все висловлювання у вищезазначене русло.

3.7 *Причини*: 1) «Nadie diga de ninguno porque no diga de el alguno» [es.wikiquote.org], 2) «No te creas caballero porque te llamen don Dinero» [Polo Alberto Briceño 2002, с.127]. Селектором прихильної точки зору в цій приказці є заперечна частка «no» в підрядному реченні. Саме вона пояснює причину мовчання мовця, який не висловлює своїх думок про іншу людину через взаємне мовчання своїх співрозмовників. Таким чином, слово-селектор необхідно шукати переважно в підрядному реченні. Друга приказка носить характер поради. Заперечна форма імператива «no te creas» експліцитно обирає неприхильну точку зору щодо змісту всього речення.

3.8 *Memu*: 1) «Nadie planta haya para que de ella le hagan el pijama» [es.wikiquote.org], 2) «Más vale maña que fuerza para que el amor no se fuerza» [Тарновська 2004, с. 75], 3) «Hazlo bien para que no tengas que hacerlo dos veces» [Polo Alberto Briceño 2002, с.26]. Семантика першої приказки полягає у непотрібності робити речі одного плану з метою досягнення результатів у зовсім іншій площині. Це значення передається за допомогою неозначеного займенника «nadie» та стверджувальної форми дієслова «plantar» («planta»). Таким чином, комбінаторика «nadie» та «planta» обирає неприхильну семантику висловлювання. Селектором прихильної точки зору у другій приказці є конструкція «Más vale que» разом з іменником «maña» (спритність, хитрість). Таким чином, досягнення мети підрядного речення залежить від обрання хитрості розуму, а не сили. Селектором прихильної точки зору в третьому прикладі є прислівник «bien». Підрядне речення лише повідомляє з якою метою необхідно дослухатися до поради.

Проаналізувавши іспанські приказки з точки зору поліфонічної теорії, можна констатувати, що їхня семантика визначається наступними категоріями слів-селекторів: *неозначений займенник, заперечна частка «no», дієслово головного речення, іменник, комбінації імпліцитних сполучників і неозначеного займенника, прикметник*. Слід зауважити, що приказки у формі підрядних умовних речень дуже часто не містять експліцитних селекторів точки зору. Іспанські приказки є в переважній більшості *епістемними*, тобто позначають певний факт, який може бути

як гіпотетичним так і реальним. Кількість *деонтичних* приказок зі всіх вищепроаналізованих прикладів є меншою. Це може пояснюватися тим, що іспанська мова більше використовує дидактичний (повчальний) метод, ніж прямого наказу або побажання з метою морального та етичного вдосконалення людей.

Французькі та іспанські прислів'я та приказки дещо відрізняються за своїм компонентним складом. Французькі прислів'я та приказки є зазвичай лаконічними. Вони уявляють собою протиставлення двох речень або двох груп слів всередині речення (*Quand la poire est mûre, il faut qu'elle tombe*). Рима або асонанс часто підкреслюють це протиставлення. Притаманними рисами французьких приказок є присутність означень, еліпсис відносних займенників, заперечні речення наслідку, відносні речення в умовному способі, інфінітив, що слугує підметом, сполучник сурядності «et», який вводить головне речення. Іспанські відповідники є більш розширеними – містять різні види підрядних речень, використовують дієслівні форми для утворення рими («*No pase noviembre sin que el labrador siembre*»), застосовують майбутню форму умовного способу, якої не існує у французькій мові («*Donde fueres, haz lo que vieres*»), «*Si mal hicieras, tal esperes*»).

Таким чином, семантичні особливості використання умовного способу французької та іспанської мов в прислів'ях та приказках, дають можливість узагальнити наступне:

- французька та іспанська мови застосовують підрядні додаткові та відносні речення з умовним способом, які виступають у функції приказки;

- французька мова використовує умовний спосіб лише в обставинних часу, способу дії, умови та допусту (в максимах), тоді як іспанська – використовує ширшу парадигму обставинних речень – часу, місця, умови, способу дії, допусту, міри і ступеня, причини, мети;

- обидві мови володіють однаковим набором слів-селекторів для визначення семантичного спрямування висловлювання: дієслово головного речення, іменник, заперечна частка («ne . . . pas» і «no»);

- французькі приказки є *деонтичними*, тоді як іспанські - в переважній більшості *епістемні*. Така різниця може пояснюватися сильнішою тенденцією французької мови до норми, яка заважає варіантності дієслівних форм. Натомість, іспанське мовлення є образнішим та емоційнішим, і як наслідок звертається до більшої парадигми дієслівних форм. Саме тому порада або настанова передається за допомогою вираження реального або гіпотетичного факту. Розшифровка цього факту матиме вигляд конкретної поради або наказу. Французьке мовлення є прямолінійнішим за іспанське. Цей чинник сприяє його чіткості та конкретності.

Отже, поліфонічна теорія здатна виявити та пояснити семантику приказок французької та іспанської мови у всіх видах підрядних речень, окрім підрядних умови через часту відсутність в них експліцитних селекторів семантичного спрямування висловлення.

Література

Тарновська О. Найбільш уживані іспанські прислів'я з українськими та російськими відповідниками. – К. Логос, 2004. – 118 с. *Conenna M.* Structure syntaxique des proverbes français et italiens // *Langages*. – 2000. - № 139. – pp. 27-38. *Dictionnaire Hachette*, Hachette Livre, 2004. – 1858 p. *Donaire M.L.* Subjuntivo y polifonía (español, francés), Arrecife, Madrid, 2001. – 112 p. *es.wikiquote.org/wiki/Proverbios_españoles*. *La Rochefoucauld Maximes*, Paris, 1995. – 190 p. *Lucas Marta Benítez* Canciones,

adivinanzas, trabalenguas, refranes, leyendas y cuentos españoles, Culturas Populares. Revista Electrónica 4 (enero-junio 2007), 72 p. *Maloux Maurice* Dictionnaire des proverbes, sentences et maximes, Paris, Larousse, 2001. – 628 p. *Polo, Alberto Briceño* 1700 refranes (De sentido común), Décimo sexta edición, Reimpreso, Lima, Perú, 2002. – 312 pgs. *Serra J.* Cómo expresarse correctamente, Ediciones Robinbook, Barcelona, 2004. – 274 pgs.

СМОЛИНА А. Н.
(Сибирский федеральный ун-т)

РУССКО-УКРАИНСКИЕ ЯЗЫКОВЫЕ СВЯЗИ: ФРАЗЕОЛОГИЯ

The article deals with Russian-Ukrainian linguistic context of the semantic nature of phraseology.

The attempt to emphasize the generality of the Ukrainian and Russian languages, their genetic propinquity is based on the analysis of linguistic facts. Comparing phraseological units the author places emphasis on a mental generality of the East Slavic people, their imaginative ideas, assessing the validity and culture.

Analyzing facts, stylistic features of phraseological units in Russian and Ukrainian languages are also considered.

Key words: *phraseological combinations; east Slavic languages; linguistic-stylistic analysis; Ukrainian phraseology; Russian phraseology; stylistic feature; figurativeness creation; evaluation; portrait characteristic.*

Цель предпринятого нами исследования – обнаружение сходства между близкородственными восточнославянскими языками в области фразеологии как образной системы языка, отражающей ментальные особенности славянских народов. Одна из важных задач предпринятой работы – сопоставительный лингвостилистический анализ фразеологических сочетаний русского и украинского языков. Объект нашего исследования – языковые единицы русского и украинского языков, отмеченные сходством и отражающие общность языковых картин мира русского и украинского народов, предмет – русские и украинские фразеологические единицы, обнаруживающие ту или иную общность в семантике и функционировании. Материалом исследования послужили фразеологический словарь русского языка под редакцией А. И. Молоткова и фразеологический словарь украинского языка под редакцией Л. С. Паламарчука. Во всех примерах фразеологизмов, встречающихся в данной статье, толкование значений даётся по указанным словарям. В ходе проводимой работы по изучению русских и украинских фразеологических единиц за опору были взяты следующие труды: В. М. Мокиенко «Славянская фразеология», В. Л. Архангельский «Устойчивые фразы в современном русском языке», А. И. Молотков «Основы фразеологии русского языка», В. Н. Телия «Типы языковых значений», А. М. Бабкин «Русская фразеология, её развитие и источники», М. М. Копыленко и З. Д. Попова «Очерки по общей фразеологии».

В понимании фразеологической единицы мы опираемся на точку зрения В. М. Мокиенко, который трактует это языковое явление как «относительно устойчивое,